Ilisimatusaat

Forsknings- og udviklingsprojekter
ved Ilisimatusarfik

ILISIMATUSARFIK 2020

REDAKTØR
FLEMMING A J NIELSEN

GRAFIKER
JETTE BRANDT

3 Qimmeq-projektet – en jagt på slædehundens sjæl
6 Grønland – Rockwell Kents drømmeland
9 Kunst og Fællesskab – en undersøgelse af kunst og samhørighed
12 Udeskole – en elevaktiverende undervisningsform
15 Patientinvolvering i grønlandsk hospitalspraksis
17 Hvordan forholder den grønlandske kirke sig til de sociale problemer i samfundet?
19 Fra grønlandsk til dansk – og retur
21 Beredskab og samfundsmæssig sikkerhed i Grønland

Qimmeq-projektet – en jagt på slædehundens sjæl

Manumina Lund Jensen, Ulunnguaq Markussen, Malou Papis og Morten Meldgaard

Manumina Lund Jensen,

ph.d.-studerende, tilknyttet Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie og Greenland Perspective

manulundolsen@gmail.com

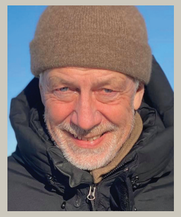

Morten Meldgaard,

professor ved Københavns Universitet og adjungeret professor ved Ilisimatusarfik, Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie

mome@uni.gl

Ulunnguaq Markussen,

ph.d.-studerende, Afdeling for Kultur- og Samfundshistorie

ulma@uni.gl

Den grønlandske slædehund er et fantastisk dyr. Det ene øjeblik fastholder den en rasende isbjørn på havisen, det næste trækker den over kilometer efter kilometer tunge slæder med turister eller kød og fisk til husholdningen. Det næste øjeblik igen løber den fuldt koncentreret for at vinde det årlige hundeslædevæddeløb.

Vi tager det næsten for givet, at der altid vil være slædehunde her i landet. Men alarmklokkerne er begyndt at ringe. Antallet af hunde er dalende. Havisen indskrænkes, hundefoderet bliver dyrere, og snescootere overtager rollen som transportmiddel til jagt og fiskeri. Selvom slædehunden er et stolt og spillevende symbol på grønlandsk kultur, er der udfordringer, og mange gør sig tanker om fremtiden. Hvad kan der gøres for at videreføre hunden og den unikke kultur, den trækker med sig?

På den baggrund fandt en lille håndfuld mennesker her på Ilisimatusarfik i 2015 sammen om at skabe et tværfagligt projekt om hundens kulturhistorie, oprindelse og sundhed.

Vi var alle betagede af slædehunden og diskuterede blandt andet, hvor gammel mon hunderacen var? Hvor kom den fra? Var den iblandet ulv? Hvordan kan én hund udfylde så mange og så specialiserede funktioner, og hvordan kan den rent fysisk klare de mange strabadser? Hvordan opdrages den? Og mange flere spørgsmål.

Vi skabte ”Qimmeq-projektet” og etablerede et Qimmeq-sekretariat på Ilisimatusarfik, og vi knyttede et tæt samarbejde til Statens Naturhistoriske Museum i København. Og så samlede vi en række dygtige forskere, formidlere og studerende fra Grønland, Danmark, Spanien, England, Norge, USA og Sydafrika, der alle brændte for slædehunden.

Projektet har seks hovedformål:

1. Vi vil bruge forskningen til gavn for det grønlandske samfund.
2. Vi vil indsamle viden om og udforske slædehunden, dens kulturhistorie, genetik og sundhed.
3. Vi vil opmuntre, skabe og understøtte interesse for og stolthed over slædehunden og slædehundekulturen og derigennem medvirke til at opretholde en bæredygtig slædehundekultur for fremtiden.
4. Vi vil bidrage til en sund og rask slædehundebestand.
5. Vi vil dele viden og forskningsresultater og formidle til det grønlandske og arktiske samfund samt globalt.
6. Vi vil være en rollemodel for fremtidige forskningsprojekter i Grønland.

Gennem workshops i Sisimiut, Ilulissat, Nuuk og Qasigiannguit og gennem feltarbejde i hele Grønland har vi etableret et godt samarbejde med blandt andet de lokale slædehundeejere og den grønlandske hun-

deslædeforening (Kalaallit Nunaanni Qimusertartut Katuffiat, KNQK).

Projektet har vist, at den grønlandske slædehund har en unik og lang historie med mere end 9.000 år gamle rødder i Sibirien, og den repræsenterer den sidste store levende population af brugshunde på de amerikanske kontinenter. Vi har også opdaget, at slædehunden er indvandret til Grønland ad to omgange, for 4.500 år siden og for 900 år siden, og at slædehunden har udviklet unikke genetiske tilpasninger i forhold til for eksempel kuldetolerance, udholdenhed og stofskifte. Vigtig viden om slædehundes brug rundt omkring i landet er blevet indsamlet, og hundens sundhedsmæssige forhold er blevet undersøgt.

Det er lykkedes at nå godt omkring med ny viden om slædehunden, både globalt, nationalt og lokalt. Vores film er blevet set ca. 25.000 gange i Grønland, Danmark og 215 andre lande. Vores vandreudstilling og

Qimmeq-projektets deltagere fotograferet ved Ilimmarfik, Nuuk.

skolebøger når ud til alle større byer i Grønland. Der har været mere end 50 omtaler og interviews i fjernsyn og radio, mest i de grønlandske medier, og vi har 2.000 følgere på Facebook, hvoraf mere end halvdelen er i Grønland.

Qimmeqs engagement har også betydet, at vi er blevet inddraget i vigtigt lovgivningsmæssigt arbejde om slædehunden i Grønland, og vi har fået etableret et godt og tillidsfuldt samarbejde med KNQK og andre foreninger, hvor den viden, vi har opsamlet, kan anvendes i det daglige arbejde med hundene.

Har vi så bidraget til at redde slædehunden? Måske.

Det er vanskeligt at måle, men der er ikke tvivl om, at det større fokus på slædehunden, slædehundekulturen, og alt det, der hører med, er medvirkende til, at politikere, slædehundeejere og turister bliver mere opmærksomme på det enestående dyr og på de muligheder, den giver Grønland, for at udvikle erhverv, fritidsaktiviteter og turisme. Den grønlandske slædehund fortjener virkelig stor hyldest og en god fremtid!

Qimmeq-projektets største sponsorer er VELUX-fonden (4,5 mio. kr.) og Aage og Johanne Louis-Hansens fond (2,6 mio. kr.). EU-puljer, andre offentlige forskningskasser og mindre private fonde har også bidraget. Det samlede budget er på cirka ti millioner kroner.

Foreløbig har forskere tilknyttet Qimmeq-projektet produceret 11 videnskabelige artikler, blandt andet i SCIENCE, 14 formidlende artikler, 1 fotoværk i 3 sprogudgaver, 1 skolebog, 5 film, en vandreudstilling, 4 fotoudstillinger, 50 foredrag og præsentationer i Grønland og Danmark, 3 ph.d.-afhandlinger, 4 specialer og meget andet.

Qimmeq-projektets deltagere:
Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet): Stenette van den Berg, Manumina Lund Jensen, Marianne Jensen, Navarana Lennert, Ulunnguaq Markussen, Morten Meldgaard, Francisca Davidsen Olsen, Malou Papis
Pinngortitaleriffik (Grønlands Naturinstitut): Lene Kielsen Holm
Statens Naturhistoriske Museum: Martin Bertelsen, Anders Drud, Anne Kathrine Gjerløff, Rikke Mørch, Frederik Wolff Teglhus, Uffe Wilken
Københavns Universitet, Globe Institute: Tatiana Feuerborn, Anders Johannes Hansen, Mikkel Sinding
Københavns Universitet, Institut for Klinisk Veterinærmedicin: Emilie Randberg-Andersen, Rikke Langebæk
Selvstændige: Carsten Egevang, Pipaluk Lykke

Her kan du læse mere:
https://da.uni.gl/forskning/qimmeq-en-jagt-paa-slaedehundens-sjael.aspx
https://qimmeq.ku.dk/om-qimmeq/
Carsten Egevang (red.): QIMMEQ – the Greenland sled dog. Narayana Press, 2020. Udkommer på grønlandsk, dansk og engelsk
Anne Kathrine Gjerløff: QIMMEQ. Kalaallit qimmiat qimuttoq - Den grønlandske slædehund. Ilisimatusarfik og Statens Naturhistoriske Museum, 2020.

Jette Rygaard

lektor emerita, Afdeling for Sprog, Litteratur og Medier.

jery@uni.gl

Grønland – Rockwell Kents drømmeland

Jette Rygaard

Den 15. juli 1929 forliste det amerikanske skib *Direction* på nogle klipper ca. 50 km fra Godthåb. Ombord var tre mænd, der fem uger tidligere var stævnet ud fra Nova Scotia i Canada, heriblandt den amerikanske kunster Rockwell Kent (1882-1971). Han var en succesfuld maler, illustrator, grafiker og forfatter og havde tidligere udgivet rejsebeskrivelser fra både Alaska og Magellanstrædet (i det sydligste Chile).

Nu havde eventyrlysten og et tilfældigt møde bragt ham til Grønland. Sammen med sine rejsekammerater fik han reddet sig i land, og da stormen lagde sig, ramte den paradisiske Grønlandske sommer ham i hjertet i en grad, så han følte, at han *måtte* vende tilbage engang.

Det gjorde han et par år senere, da han etablerede sig i Illorsuit, hvor han egenhændigt byggede både et traditionelt tørvehus og et hus af moderne materialer, som han bestilte gennem Den Kongelige Grønlandske Handel. Her opholdt han sig i årene 1931-32 og 1934-35 og levede som en grønlænder, gik på jagt og fiskede og blev venner med de lokale, samtidig med at han også skrev, malede og tegnede.

Kent byggede to huse til sig selv i Illorsuit, Grønland. Tørvehytten til højre var oprindelig bygget til hans søn, men ikke længe efter overtog Kent det til sig selv som et arbejds- og tilflugtssted fra husstandens støj og travlhed.

Efter hans egen vurdering var det de bedste af hans værker, der blev til i Grønland, hvor han også mødte personligheder som Knud Rasmussen (1879-1933) og Peter Freuchen (1886-1957).

Kunstneren i arbejde.

Landet uden ejendomsret og ikke mindst dets kvinder gjorde et uudsletteligt indtryk på natursocialisten Rockwell Kent, der snart fik sig en grønlandsk *kiffak*, Salamina, der sammen med sine børn flyttede ind hos ham i det lille hus, han havde bygget. Det forhindrede ikke den kvindekære Kent i også at have forhold til andre lokale skønheder. Man kan læse om dem alle i hans egne bøger om tiden i Grønland, hvor han beskriver menneskene i Illorsuit og omegn som ”skuespillere på scenen foran mit hus”. Salamina må have betydet noget helt særligt for Kent, for han opkaldte sin bog om Illorsuit efter hende. Den udkom i 1935 og blev oversat til dansk året efter. De dagbogsnotater, som bogen bygger på, blev udsendt næsten uredigeret i 1962.

Når man rejser rundt i Grønland, hvor Kent har været, er man godt 80 år for sent på den til at møde folk, der kan huske ham. I Illorsuit står hans huse heller ikke mere. Det eneste man kan se af noget, der direkte har forbindelse til Kent, er det skilt, der blev sat op over en dansehal, han donerede og byggede til Illorsuit.

Rundt om i USA er der derimod spor efter ham overalt, i arkiver, i biblioteker, i hans kunst og i bøger. Det var også i USA, Plattsburgh Archive, at jeg fandt et billede af de to huse, han byggede i Illorsuit.

Rockwell Kents selvportræt af kunstneren i arbejde i det grønlandske landskab.

Fra en tidlig alder var Kent meget bevidst om sit eftermæle. Han dokumenterede alt i form af blandt andet malerier, fotografier, dagbøger og et stort antal breve. Så omfangsrig var hans korrespondance, at han på et tidspunkt ansatte en sekretær, Sally, som endte med at blive hans tredje kone. Resten af sit liv fik hun nok at gøre med at sortere, registrere og ordne hans kunst og fotografier, skrive breve og i det hele taget passe en forfængelig kunstner op.

Salamina med et af sine børn malet af Rockwell Kent, 1932.

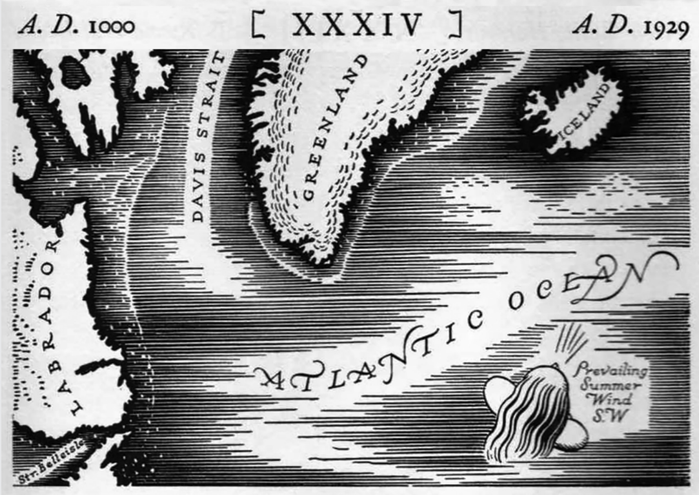

Kent døde i 1971, og Sally overlevede ham med 29 år. Efter hendes død i 2000 har meget af Kents arkivmateriale være klausuleret, og ingen havde set i papkasserne, før jeg fik lov til at åbne dem i 2018. Dette hidtil ukendte materiale giver selvfølgelig helt nye muligheder for at beskrive og forstå denne kunstner, som tabte sit hjerte til Grønland, da han var midt i livet.

Jeg er derfor i gang med at bearbejde et omfattende materiale med relation til Kent fra mange arkiver rundt omkring i både USA og Grønland og planlægger en række udgivelser om ham og hans tid, som der stadig er meget nyt at sige om. Det gælder ikke mindst hans ophold i Grønland – et land som amerikanerne stadig er særdeles interesserede i.

Kents syn på Grønland skal dog ikke stå uimodsagt. Sammen med to kolleger har jeg afholdt workshops med børn i Sisimiut, Uummannaq, Nuuk og selvfølgelig Illorsuit for at få de unge grønlænderes syn på deres eget land, byer og bygder. En bog tilrettelagt af Susan Vanek og mig med de unges billeder og tekst udkommer i løbet af foråret 2020.

Her kan du læse mere:

Kent, Rockwell (1930): N by E. New York Literary Guild
Kent, Rockwell (1935): Salamina.
New York: Harcourt, Brace and Company
Kent, Rockwell (1936): Salamina.
Berlingske Forlag
Kent, Rockwell (1962):
My Greenlandic Journal. Ivan Obolensky, Inc. New York.
Rygaard, Jette, og Susan Vanek (2015-17): Smukke umoralske kvinder.
Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 2015-17, s. 117-136.

Peter Berliner
Professor, Afdeling for Samfundsvidenskabelige Studier
Pebe@uni.gl

Kunst og Fællesskab – en undersøgelse af kunst og samhørighed

Peter Berliner

En blæsende sensommerdag i Atammik samles bygdens borgere – unge og ældre – foran skolens brede facade, der er fyldt med lange rækker af fotos, der hænger og vajer i vinden. Det er portrætter af menneskene i bygden. Portrætter, hvor hver enkelt står frem med sin særlige skønhed og styrke, sit særlige livsudtryk. Der er mange portrætter af flere sammen, en søn med sin far, et ungt ægtepar med børn, tre generationer sammen: mormor, mor og datter, to gode venner, to brødre, hele arbejdsholdet fra fiskefabrikken. Det er i relationerne, livet får størst værdi. De tætte relationer træder frem i portrætterne med stolthed, nærvær og glæde. De genkendes også hos beskuerne, alle os fremmødte, der med både glæde og anerkendelse ser på de mange portrætter, der jo er af os selv.

Det er portrætkunst, vi ser. Udført af unge i skolens ældste klasser – en skole, der sprudler af energi, og på samme tid ro til, at energien kan udfolde sig i læring.

Portrætterne er kunst ved at være en bevidst fremstilling af et særligt perspektiv, der er et produkt både af de unges måde at fotografere på og af de valg, de portrætterede selv har foretaget, når de stiller op til fotografering. Det er en skabende, æstetisk proces.

Viden skabes inde fra lokalsamfundet og er i sig selv med til at give fælles oplevelser af samhørighed og glæde.

I denne proces indgår såvel de unge som de portrætterede – og også beskuerne, os der ser portrætterne. Portrætkunsten er dermed i sig selv en samlende proces, der viderefører og styrker samhørigheden. Portrætterne er fyldt med stolthed og humor. De er lette, næsten flygtige i deres fastholdelse af dette øjeblik i livet. Men de er også monumentale i deres fasthed, deres komposition, der fremhæver balance og helhed.

Der er både en mulig sårbarhed ved at stille sig frem på denne måde og en beundringsværdig værdighed i at stå frem som sig selv og som udtryk for vores fælles liv. Styrken kommer indefra, fra et indre liv, en livskraft, der vises gennem selve kompositionen med de portrætterede, der står og ser direkte ind i kameraet – og dermed ud på os, der ser portrættet.

Da studerende på Ilisimatusarfik så portrætterne, fortalte de, at de følte en stor glæde og kom i tanke om mennesker, som de holder af, og gode oplevelser. Portrætterne skaber en oplevelse af nærvær med de portrætterede og med hinanden i selve oplevelsen af portrætterne.

De fremkalder minder om nære personer og gode oplevelser med andre samt visioner og ønsker om at skabe gode relationer. De studerendes fortælling om deres oplevelse af portrætterne er i sig selv en glædelig oplevelse og er samtidig en del af undersøgelsen af betydningen af portrætterne som en måde både at vise og styrke samhørighed på.

Portrætterne i Atammik er betydningsfulde både i sig selv og som en del af et forskningsprojekt, der undersøger kunstens aktive rolle i at skabe bæredygtige fællesskaber med samhørighed i byer og

Portrætterne i Atammik viser at en kunstnerisk proces kan bruges til at vise en verden, hvor anerkendelsen, omsorgen og den gensidige respekt bliver synlig i oplevelsen. Glæden ved hinanden vokser frem, den springer ud af portrætterne og fylder os.

bygder. Kunst forstås som en skabende, kreativ proces, der kan skildre vores liv og verden på kreative og forundrende måder, der påvirker vores sanser og følelser direkte. Kunst forstås som æstetisk nyskabelse gennem aktiv brug af materialer, former, farver, fantasi og perspektiver. Kunsten undersøges som en måde at skabe social helhed og forandring på.

Både kunst og social forandring vokser frem af den skabende kraft, den livskraft, der er inden i ethvert lokalsamfund og i hver af os som medlemmer af netop lokalsamfundet.

Forskningsprojektet er aktionsforskning, hvor der gennemføres events med æstetiske udtryksformer, i særlig grad fotos, samtidig med at vi forsøger at blive klogere på, hvad der virker med hensyn til at videreføre og opbygge fællesskab i lokalsamfundet. Som i portrætterne er det en fælles proces med alle som både iagttagere og skabere, som sete og som aktive brugere af den fælles skabte viden.

Projektet gennemføres i Atammik og Maniitsoq af fotokunster Tina Enghoff og professor Peter Berliner med deltagelse af psykolog Elena de Casas, fotograf Søren Zeuth, psykolog og kunstner Katsi Kleist, kandidatstuderende Augustine Rosing, skoleleder Elna Heilmann, bygdeskoleleder Helene Fleischer, lærer Paarnannguaq Isaksen, lærer Sivert Rosing og studerende Karen Påpe.

Projektet er støttet af Norsk Kulturråd, Statens Kunstfond
og Institut for Samfund,
Økonomi og Journalistik ved Ilisimatusarfik.

Kirsten Føns,
adjunkt med ph.d.-forløb,
Institut for Læring.
kifs@uni.gl

Udeskole – en elevaktiverende undervisningsform

Kirsten Føns

Jeg arbejder på et ph.d.-projekt, der undersøger, om udeskole kan fremme læring og motivation i den grønlandske folkeskole.

Hvad er udeskole?
Udeskole er en undervisningsform, der har vundet frem i grundskolen i de andre nordiske lande gennem de sidste 15-20 år. Med god grund, for forskning har vist, at det er en undervisningsform, der giver mere bevægelse i undervisningen, virker elevmotiverende og kan fremme trivsel og læring.

Men udeskole har endnu ikke vundet indpas i Grønland. Det vil et ph.d.-projekt nu forsøge at ændre. I samarbejde med nogle folkeskoler i Nuuk og på kysten har projektet som formål at undersøge muligheder for at udvikle udeskole tilpasset en grønlandsk kontekst.

Udeskole er en pædagogisk arbejdsform, hvor undervisningen regelmæssigt foregår udenfor klasselokalet. Det kan være udendørs: i naturen eller i byrummet. Eller det kan være på museer, i kirken, på virksomheder eller lignende. Undervisningen ligger indenfor fagenes læringsmål og er tæt integreret med undervisningen i klasselokalet. Rammen er en inde-ude-inde-struktur.

Inde – i klasserummet – forberedes besøget i det eksterne læringsmiljø. Her skal den teoretiske baggrundsviden på plads, her foretages planlægning og forberedelse af, hvad der skal ske i uderummet.

I uderummet arbejder eleverne typisk undersøgelsesbaseret og selvstændigt. Undervisningen bliver stedbaseret og konkret, hvilket skaber en forbindelse mellem skolens teoretiske, boglige viden og den verden, eleven kender udenfor klasserummet.

Undervisning i uderummet opsamles altid efterføl-

gende i klasselokalet. Indsamlede data og prøver behandles og bearbejdes, beregninger foretages, resultater analyseres og sammenholdes med den teoretiske viden om eventuelt på forhånd opstillede hypoteser, elevproduktioner fremstilles og fremvises. Det er også tidspunktet for refleksion og evaluering.

Udeskole og vidensformer

Denne vekslen mellem inde, ude, inde, mellem teori og praksis, tager hensyn til, at elever har forskellige læringsstile, og da der arbejdes med forskellige videns- og hukommelsesformer, huskes og forstås det faglige bedre. I teori om læring opereres der med fem vidensformer, der alle bliver tilgodeset i velplanlagt udeskole:

Katalogviden dominerer traditionelt i skolen. Det er den, man kan læse sig til i bøger og lære ved for eksempel matematiske formler og regneregler.

Analog viden er den sanselige, oplevelsesorienterede viden, for eksempel når eleverne på egen krop oplever naturen, vejr og vind, eller modtager sanseindtryk fra kirkerummet.

Dialogisk viden er den viden, der opstår, når eleverne skal forklare og diskutere data, løsninger og resultater med hinanden.

Kropslig viden erhverver vi med vores krop, for vi lærer ikke kun med vores hjerne. Studier har vist, at fysisk aktive børn lærer bedre end børn, der er passive.

Phronesis er erfaringsbaseret situationsbestemt dømmekraft. Det fremmer handlekompetence og medborgerskab.

Den kritiske læser kan med rette anholde, at skolen jo altid har taget elever med på udflugter, feltarbejde med videre. Heldigvis! Men forskellen i forhold til udeskole er regelmæssigheden og den konstante interaktion mellem teori og praksis.

De første erfaringer med udeskole i Grønland
Arbejdet med at udvikle udeskole i en grønlandsk kontekst er stadig i sin opstart, så der mangler gennemarbejdede forskningsresultater. Men de første erfaringer viser, at elever er glade for denne arbejdsform, de er gode til at holde fokus på opgaven i uderummet.

Konfliktniveauet mellem lærer og elever og elever indbyrdes ser ud til at falde, når man laver udeskole. Særligt interessant er det, at lærere kan fortælle, at nogle elever, der normalt ikke er særligt deltagende og interesserede i skolearbejde, deltager aktivt i udeskoleundervisningen.

Udvalgt litteraturliste

Andersen, L. P., & Føns, K. (2019). Udelivsuge – undervisning der motiverer (rapport). Nuuk: Ilisimatusarfik.

Bølling, M., Otte, C. R., Elsborg, P., Nielsen, G., & Bentsen, P. (2018). The association between education outside the classroom and students' school motivation: Results from a one-school-year quasi-experiment. International Journal of Educational Research 89, 22–35. https://doi.org/10.1016/j.ijer.2018.03.004

Ejbye-Ernst, N., Barfod, K., & Bentsen, P. (Eds.). (2017). Udeskoledidaktik for lærere og pædagoger. Hans Reitzels Forlag.

Ejbye-Ernst, N., & Bentsen, P. (2015). Teorier om vidensformer og hukommelse ved arbejde med udeskole. http://www.emu.dk/sites/default/files/Teorier om videnformer og hukommelse.pdf

Jordet, A. N. (1998). Nærmiljøet som klasserom: uteskole i teori og praksis. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

Jordet, A. N. (2010). Klasserommet utenfor, tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom. Cappelen Damm Akademisk Forlag.

Lene Seibæk

Lektor, Grønlands Center for Sundhedsforskning ved Institut for Sygepleje og Sundhedsvidenskab

Leneseib@rm.dk

Patientinvolvering i grønlandsk hospitalspraksis

– et igangværende forskningsprojekt

Lene Seibæk

Vi ved, at inddragelse af patienters eget perspektiv på sygdom og behandling har stor betydning for, hvor aktive og tilfredse de bliver med deres pleje og behandling. Derfor gennemfører vi i øjeblikket et projekt om patientinddragelse i samarbejde mellem Dronning Ingrids Hospital og Grønlands Center for Sundhedsforskning. Projektet skal udvikle viden om, hvordan patientinddragelse bedst muligt kan tilpasses og indføres i det grønlandske hospitalsvæsen.

Vi ved også, at patientinddragelse kan være svært at indføre, også selv om man synes, det er en god ide. For der er mange forhold, der har indflydelse på mulighederne for inddragelse. For eksempel er dansk hovedsproget i sundhedsvæsenet, men mange patienter taler og forstår ikke dansk særlig godt. Derfor benytter dansksproget personale tolkebistand ved helt op til halvdelen af patientkontakterne. Det kan i sig selv udgøre en barriere i forhold til at opnå en fælles forståelse med inddragelse af patientens perspektiv.

Det er også vigtigt at huske på, at sygdom og hospitalsbehandling ofte er et familieanliggende, så det er vigtigt at inddrage ikke bare patienten selv, men også patientens familie og øvrige netværk.

Hvad skal der så til, for at patienterne kan blive bedre inddragede, når de skal på sygehuset?

I løbet af 2018 gennemførte vi tre interview og 12 uformelle møder med i alt 23 ansatte fra otte forskellige faggrupper på hospitalet: tolke, sekretærer, koordinatorer, sygeplejersker, læger, udviklingspersonale og ledere. De foreløbige resultater viste positivt, at personalet har stor interesse for at inddrage patienterne. Men der mangler at blive skabt en fælles forståelse af, hvad inddragelsen kan og skal bestå i, og hvordan den finder sted.

Efterfølgende har 2 sygeplejersker interviewet 14 patenter i alle aldre og fra forskellige steder i landet

om deres oplevelser og ønsker, mens de var indlagt. Her viser de foreløbige resultater, at patienterne rigtig gerne vil være mere aktive, men at de har brug for støtte til det. Eksempelvis siger en:

Jeg har mødt fysioterapeuten og lægen og sygeplejersken og alt det der vedrørende forløbet – men jeg har ikke hørt noget om, hvordan det gik med operationen. Det har jeg ikke fået [noget] at vide om. Det har jeg ikke spurgt om. Jeg ved ikke hvorfor. Jeg har det godt. Jeg vågnede (ler)...

Der er også eksempler på at patienter holder deres bekymringer for sig selv og derfor ikke får den hjælp de har brug for:

Da jeg blev indlagt, kunne jeg ikke arbejde og fik derfor ikke løn. Jeg har derfor ikke kunnet betale for mine regninger. Det har fyldt meget, hvor jeg har været bange for, hvad der så skulle ske – om vi ville blive sat på gaden. Sådan nogle tanker har gjort mig bekymret.

Heldigvis viser undersøgelsen også gode eksempler på inddragelse og samarbejde:

Interviewer: Føler du dig medinddraget omkring dit forløb?
Patient: Det kan du tro. Jeg føler, at der er blevet vist respekt for mine ønsker. Jeg er derfor rigtig taknemmelig, og jeg synes, at det er god service.

Det er sådanne eksempler, vi skal lære af og udbrede. Vi har derfor nu i fællesskab påbegyndt arbejdet med udvikling og afprøvning af inddragelse i praksis.

Gimmi Olsen

adjunkt med ph.d.-forløb, Afdeling for Teologi

gimmi@uni.gl

Hvordan forholder den grønlandske kirke sig til de sociale problemer i samfundet?

Gimmi Olsen

I efteråret 2017 blev den grønlandske folkekirke kritiseret i medierne for ”at vende ryggen til de sociale problemer i samfundet”. Det er jo en alvorlig anklage mod kirken, og det vil også være teologisk problematisk, hvis kritikken er sand. For trods mange fejl fra den kristne kirkes side op gennem tiderne, så har det dog altid været en del af dens natur at blive berørt af og reagere på menneskelig lidelse og uretfærdighed.

Men er kritikken berettiget? Vender den grønlandske kirke virkelig ryggen til de sociale problemer i samfundet? Lige nu er det desværre ikke muligt at give et kvalificeret svar, for der findes ikke nogen undersøgelse, vi kan vurdere dette spørgsmål ud fra. Der foreligger i det hele taget ikke megen forskning over den grønlandske kirke, og der er aldrig tidligere blevet lavet undersøgelser og beskrivelser af kirkens sociale indsats. Derfor valgte jeg at lade dette være emnet for mit ph.d.-projekt, som jeg påbegyndte i 2019.

I andre lande er der i de sidste årtier udført en række studier af, hvilket ansvar og hvilken rolle kirker har overfor sociale udfordringer. Dette sociale arbejde fra kirkens side kaldes i teologisk fagsprog for ”diakoni”. Ifølge diakonividenskaben kommer en kirkes diakoni til udtryk ved den måde, hvorpå kirken udviser omsorg for det dyrebare menneskeliv i både holdning, ord og handling – ved næstekærlighed, ved inkluderende fællesskab, ved værn om skaberværket og ved anerkendelse af det enkelte menneskes værdighed. Men også gennem kamp for retfærdighed. Kamp for retfærdighed vil sige, at kirken taler imod uretfærdighed i samfundet og bliver de svages stemme over for dem, som har magt til at forandre tingene til det bedre.

Men hvordan forholder det sig i Grønland? Diakoniforskningen understreger, at man ikke bare uden videre kan overføre diakonien fra én kultur til en anden. For eksempel fra de nordiske lande og Vest-

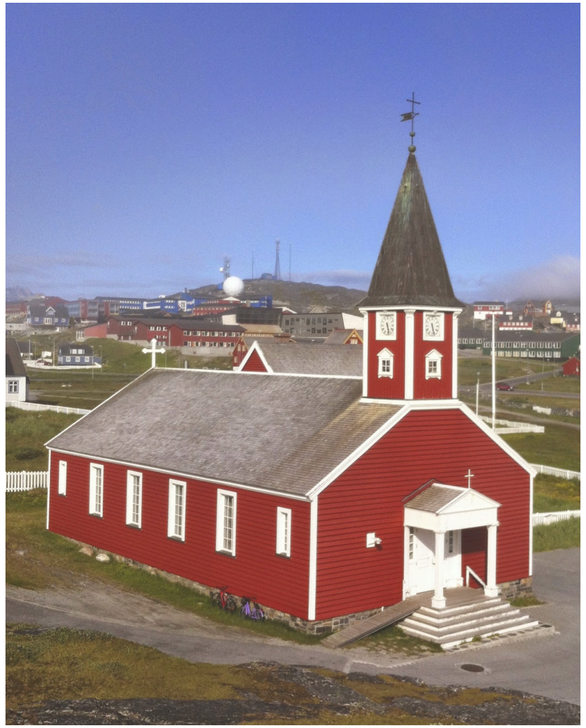

europa til den grønlandske kontekst. Det afgørende er, at diakonien bliver behandlet i lyset af stedets og lokalsamfundets egen kultur. Derfor tager min forskning udgangspunkt i den faktiske kirkelige og samfundsmæssige situation i Grønland, hvor grønlandske værdier, tænkemåder og sædvaner i forhold til diakonien bliver taget alvorligt.

Ud over at beskrive den samfundsmæssige og kirkelige kontekst vil jeg også prøve at give kirken en stemme og på den måde finde ud af, hvilke holdninger kirken har til de sociale problemer og til sit ansvar og rolle over for dem. Og jeg vil kortlægge, hvad den grønlandske kirke rent faktisk gør med de sociale problemer, og hvordan den historisk har forholdt sig til problematikken. Hvis det viser sig relevant, vil jeg også undersøge, hvad det mon er, der forhindrer kirken i at gøre det, den egentlig selv ønsker at gøre.

For at få svar på disse spørgsmål studerer jeg det skriftlige kildemateriale, der findes. Jeg indsamler også information fra biskop, provster, præster, kateketer, menighedsrepræsentanter og andre ansatte og frivillige i kirken, og jeg vil desuden belyse det

omgivende samfunds forventninger og holdninger til kirken.

På den måde håber jeg at blive i stand til at svare på de kritiske spørgsmål, jeg mødte i medierne i efteråret 2017: Vender den grønlandske kirke virkelig ryggen til de sociale problemer i det grønlandske samfund? Eller hvordan forholder den sig til dem?

Her kan du læse mere:

Iversen, Hans Raun (2018). Ny praktisk teologi. Forlaget Eksistensen.
Nissen, Johannes (2015). Diakoni og menneskesyn. Forlaget Aros.
Nissen, Karsten (2001). Diakoni – En integreret dimension i folkekirkens liv. Forlaget Aros.

Liv Molich
AC-fuldmægtig ved Oqaasileriffik, kandidatstuderende ved Afdeling for Sprog, Litteratur og Medier
livm@uni.gl

Fra grønlandsk til dansk – og retur

Liv Molich

”Vil du lige oversætte, hvad der står her?” Det er et helt almindeligt spørgsmål på mange arbejdspladser i Grønland. Sådan er det at være en del af et flersproget samfund og arbejdsmiljø, og sådan er det, når Google Translate ikke er til nogen hjælp. Men kan vi gøre noget for at lette arbejdsdagen for dem, der ikke forstår alle de sprog, kommunikationen foregår på?

Det korte svar er ”Ja”. Det kræver nok en lidt længere forklaring: I 2017 startede et 5-årigt projekt i Oqaasileriffik, Grønlands Sprogsekretariat. Det går i korthed ud på, at vi udvikler et computerprogram, der er i stand til at oversætte til og fra grønlandsk. Målet er, at man skal kunne indtaste et ord eller en sætning på grønlandsk eller dansk, og ud kommer sætningen på det andet sprog. Voila!

Oversættelsesmaskineriet består af en grønlandsk og en dansk side, og disse to sider skal forbindes på den helt rigtige måde for at få en brugbar oversættelse ud.

Det ser simpelt ud for brugeren, men under overfladen ligger tusindvis af timers arbejde med at beskrive og sammenligne sprogene og med at skrive computerlæsbare sprogbeskrivelser og ordlister. Det er slet ikke nemt, især fordi grønlandsk og dansk jo er vidt forskellige sprog.

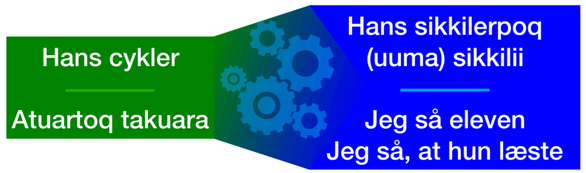

Det er ikke altid nemt at vælge den korrekte oversættelse. Men den ene er som regel mere sandsynlig end den anden, eller også kan det afgøres ud fra konteksten. Oversættelsesmaskinen udfører et komplekst arbejde under overfladen for at nå frem til den bedste løsning.

De grønlandske sprogteknologiske værktøjer, som gør os i stand til at analysere ord og sætninger, har været under udvikling i Oqaasileriffik siden 2005.

Den danske side af maskinen, oversættelsmotoren og transfergrammatikkerne er udviklet i Danmark af GrammarSoft ApS.

```
"<Taava>"
   "taava" Adv @CL-ADVL> MAP:4521:M0080AZ
;  "taa" Gram/IV V Int 3Sg REMOVE:1841:0001Z
;  "taa" Gram/TV Gram/Refl Gram/IV V Int 3Sg REMOVE:1841:0001Z
;  "taaq" N Abs Sg 3SgPoss REMOVE:2656:0042A
"<qarasaasiaq>"
   "qarasaasiaq" N Abs Sg @SUBJ> MAP:5074:M0523E
"<tamanik>"
   "tamaq" N Gram/Cong Ins Pl @MIK-OBJ> ADD:5418:M0620 MAP:5713:M0840 SELECT:7167
;  "tamaq" N Gram/Cong Ins Pl @ADVL> ADD:5418:M0620 MAP:5713:M0840 SELECT:7167
"<nutserisinnaasava>"
   "nutser" Gram/TV HTR Der/vv Gram/IV SINNAA Der/vv SSA Der/vv Gram/IV V Int 3Sg @PRED MAP:3899:M0000
"<?>"
   "?" CLB
```

For hvert ord udvælger vi den rigtige analyse, og vi markerer med @, hvordan sætningen hænger sammen. En korrekt analyse af sætningen er vigtig for at kunne lave den rigtige oversættelse. Her ses en analyse af den grønlandske sætning – en tilsvarende analyse bliver også lavet for den danske sætning, vi oversætter den med.

Kan man så få computeren til at oversætte alt? Ja, i princippet kan man, men i praksis vil det ikke være muligt lige med det samme. Man vil fx i 2022 kunne oversætte en mødeindkaldelse eller det seneste ny-

hedsbrev. Man vil gennem programmet få en tekst, der ikke er fuldstændig korrekt, men som dog kan give et indtryk af, hvad der står i originalteksten.

```
oqaatigaa_V <trm^vtp?> <aeq^vtp> :nævne; D=('eqqartuussut')_dom :afsige;
D=(<(sem-c|act-s)> @OBJ) :meddele, :omtale; D=('assersuutigisatut')_SIC-
som=eksempel :anføre; P1=("NIQAR.vv")_nil D=(<H> @OBJ) :kalde_[PCP2->INF];
P1=("NIQAR.vv" 3S) :nævne_[V-><vU>±V]; P1=("NIQAR.vv" ([12][SP]|
3P)) :kalde_[PCP2->INF]; P1=("NIQAR.vv")_nil P2=(<der> ([12][SP]|
3P)) :kalde_[PCP2->INF]; D=(<H[a-z]+> @OBJ) :røbe, :anmelde; D=(<f-q>
@OBJ) :angive (fx størrelse); D=(AEQ) :angive (noget som noget); D=(INS
@ADVL) :sige; DB
```

Et udsnit af den ordbog, der bruges til oversættelse fra grønlandsk til dansk. Her er der plads til at skrive regler for, hvordan og hvornår fx "oqaatigaa" skal oversættes til "nævne", "afsige dom", "meddele", "omtale", "anføre som eksempel", "kalde", "røbe", "anmelde", "angive" eller "sige".

Det er selvfølgelig ikke målet, at vi kolleger ikke længere skal tale sammen eller hjælpe hinanden, eller at tolkene skal blive arbejdsløse. Men en computergenereret oversættelse kan lette vores dagligdag og gøre det nemmere at beslutte, hvad der skal sendes til oversættelse.

Maskinoversættelse giver os nye muligheder: Pludselig kan man navigere på computeren og internettet uden at kunne forstå dansk eller engelsk, og i det hele taget giver moderne oversættelsesteknologier mulighed for, at vi kan kommunikere med hinanden på tværs af sprogene. Med maskinoversættelsen er grønlandsk kommet på det sproglige landkort. Dét er vigtigt, hvis vi ikke skal risikere, at grønlandsk bliver nedprioriteret og til sidst uddør, ligesom det for tiden sker med mange andre små sprog. Sprogteknologi gør det grønlandske sprog konkurrencedygtigt i en globaliseret verden, så sproget overlever og kan udvikle sig på egne præmisser.

Oversættelsesmaskinen er ikke perfekt i 2022, når projektet slutter, men hver gang vi forbedrer vores maskine eller føjer et nyt ord til oversættelsesordbogen, bliver oversættelsen bedre. Det er derfor et fremtidssikret projekt, som vi kan udvikle og forbedre i mange år fremover. Man har allerede længe kunnet høre dansk og grønlandsk blive læst op via en talesyntese, og i endnu længere tid har man kunnet få sine tekster rettet af en stavekontrol.

I 2022 kan maskinen oversætte dine tekster, og næste skridt kan blive at lave en grammatikkontrol. Måske kan du i fremtiden tale grønlandsk til din telefon, få det ud på skrift, få det oversat og så læst op på dansk. Er det bare en drøm? Ja, men vi har teknologien til at få den til at gå i opfyldelse, og den oversættelsesmaskine, vi udvikler, er et stort skridt på vejen.

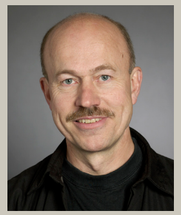

Uffe Jakobsen
Lektor ved Københavns Universitet og professor, MSO, ved Ilisimatusarfik, Afdeling for Samfundsvidenskabelige Studier
ufja@uni.gl

Beredskab og samfundsmæssig sikkerhed i Grønland

Uffe Jakobsen

MARPART er et internationalt forskningsprojekt om ”maritimt beredskab og internationalt partnerskab” i Arktis. Det undersøger, om klimaforandringerne indebærer en øget risiko i forbindelse med mere sejlads, olieefterforskning til søs og andre former for maritim aktivitet. Ud over Grønland er også Island, Nordnorge og det nordvestlige Rusland med i projektet. Resultaterne er fremlagt i i alt fem rapporter og en række tidsskriftsartikler. Medarbejdere ved Ilisimatusarfik har stået for de analyser, som har med Grønland at gøre.

I den grønlandske del af projektet har vi forsøgt at besvare følgende spørgsmål:

- Er der kommet mere skibstrafik og anden maritim aktivitet på grund af klimaforandringerne?
- Har aktivitetsstigningen ført til øget risiko og flere ulykker?
- Hvilken rolle spiller den institutionelle opbygning af beredskab og redningstjeneste?
- Hvilke ressourcer er der til rådighed, og hvad er resultaterne af beredskabet, eftersøgnings- og redningsindsatsen?

Er der kommet mere skibstrafik og anden maritim aktivitet?

Den maritime aktivitet i grønlandsk farvand har udviklet sig forskelligt inden for forskellige sektorer. Der har i en årrække ikke været de store ændringer, hvad angår passagertrafik, godstransport og fiskeri. Det er især inden for olieefterforskning og turistsejlads, der har været ændringer.

Mellem 2009 og 2013 kom der mere og mere skibstrafik i forbindelse med olieefterforskning. Antallet af skibe i grønlandsk farvand steg fra 2-3 til 21 om året. Tilsvarende steg antallet af sejladser fra 8-9 til 97 om året. Men i 2013 var denne skibstrafik tilbage på samme niveau som i 2009. Siden da er den gået yderligere ned.

Inden for turistsejlads er billedet mere broget. Der kommer færre store turistskibe med over 500 passagerer, hvorimod der kommer flere mindre skibe med under 500 og især under 200 passagerer. Det samlede antal fartøjer er steget fra ca. 60 i 2011 til over 90 i 2014 og endnu flere siden da.

Mange forventede, at der ville komme mere maritim aktivitet, fordi det varmere klima har skabt flere permanent isfri havområder omkring Grønland, men denne forventning er altså kun delvist opfyldt.

Har aktivitetsstigningen ført til øget risiko og flere ulykker?

Der har været en stigende aktivitet for beredskabet i grønlandsk farvand. Langt de fleste af de fartøjer, der har haft brug for hjælp, har været småbåde under 30 fod.

Den gennemsnitlige redningsprocent er relativt høj. Det ville selvfølgelig være bedst, hvis 100% blev reddet, men det overordnede succeskriterium for beredskabet ligger på 94% i gennemsnit. I de sidste 5 år har redningsprocenten svinget mellem 93,3% og 98,1%.

Den alvorligste risiko er, at der kan ske ulykker med store turistskibe i øde egne, hvor rigtig mange mennesker kan miste livet eller komme alvorligt til skade. En sådan ulykke vil kræve mange ressourcer til eftersøgning og redning.

Hvilken rolle spiller den institutionelle opbygning af beredskab og redningstjeneste?

Beredskabet i Grønland varetages af både rigsmyndigheder og grønlandske myndigheder, hvilket kræver klare linjer, god koordinering og et godt samarbejde mellem de involverede parter. De fleste opgaver udføres af Grønlands Politi og Arktisk Kommando. Det danske forsvar varetager således både militære og en række civile opgaver i Grønland, herunder beredskab og redningstjeneste, som er af stor betydning for den samfundsmæssige sikkerhed.

Problemet er blandt andet de lange afstande og usta-

bile vejrforhold, der gør, at det kan vare længe, før hjælpen når frem. Problemet bliver kun større af, at beredskabet er koncentreret i Nuuk og på Vestkysten.

Et eksempel, der illustrerer dette, er en hændelse i august 2015, hvor der var mistanke om olieforurening i Danmarksstrædet mellem Grønland og Island. På grund af stor afstand og dårligt vejr varede det over fem døgn, før det nærmeste fartøj, som Arktisk Kommando havde til rådighed, nåede frem. Den formodede forurening var da forsvundet. Dette problem ville blive mindre, hvis de forhåndenværende ressourcer kunne spredes ud på flere lokaliteter, og hvis flere skibe og mere mandskab kunne fremskaffes.

Hvilke ressourcer er der til rådighed og hvad er resultaterne af beredskabet, eftersøgnings- og redningsindsatsen?

Statistikken viser, at kapaciteten er tilstrækkelig til de dagligdags eftersøgnings- og redningsopgaver inden for de opstillede målsætninger.

Store krydstogtskibe kan derimod blive et problem. To somre i træk, 2016 og 2017, sejlede krydstogtskibet *Crystal Serenity* fra Seward i Alaska gennem Nordvestpassagen til Ilulissat og videre til Nuuk, hvorfra det fortsatte til New York med 1700 passagerer. Hvis der var sket en ulykke, ville de forhåndenværende ressourcer i Grønland have været utilstrækkelige, og assistance fra Danmark ville ikke have kunnet nå frem i tide.

Projektet peger derfor på, at forudsætningen for, at en redningsaktion under sådanne forhold skulle kunne lykkes, er etablering af et velfungerende regionalt eller internationalt samarbejde.

I forlængelse af MARPART-projektet deltager Ilisimatusarfik i de kommende år også i det internationale

forskningsprojekt MAREC, der undersøger krav til redningsoperationer, hvor der er tale om mange mennesker i nød under komplekse forhold.

Mens MARPART har været støttet økonomisk af først og fremmest det norske udenrigsministerium, støttes MAREC-projektet af det norske forskningsråd.

Her kan du læse mere om MARPART-projektet:
https://da.uni.gl/forskning/marpart.aspx